

10

M. ANTONII MURETI,
in Andriam Terentij

ARGUMENTVM.

Hremes, & Phania fratres Athenienses fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiulam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit. profecto eo, contingit, ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur. quos fugiens Phania, cum, imposita secum in nauim puella, ad fratrem iter cepisset, ut tempestatis fracta nauis, apud Andriam insulam eiectus est. ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna cum re; à quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius relictae apud se puellae commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat: cumque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utranque studio, educasset, decedit ipse quoque de uita. Chrysis, quae se & orbam, & inopem uideret, abrepta secum Glycerio, Athenas nauigat: ubi cum aliquandiu uitam lana telaque tolerasset, ad postremum adolescentum blanditijs, & pollicitationibus uicta, questum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus, Simonis filius, probus, & liberali praeditus ingenio adolescens; qui non Chrysidis ille quidem

ARGUMENTVM

quidem, sed ipsius Glycerij mirifico quodam amore percussus, primus, solusq; corpus cū ea commiscuit, fidemq; iam grauidæ dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenā nomine, eamq; (iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adolescētis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem uenit, cum eo negotium conficit. in scio Pamphilo, de communi senum sententia, faciundis nuptijs constituitur dies. Adhuc hæc erāt: cum Chrysis moritur, ibi primum Simo de filij amore cognouit. nam cum ambo una in funus prodijissent, accidit, ut, posita in ignem Chryside, Glycerium se, præ doloris impatiētia, eodem coniectura uideretur. Accurrit Pamphilus, eamq; mediā amplexus, ita consolari cœpit, ut plurimas minimeq; dubias totius rei significationes daret. itaque uenit ad Simonem postri die Chremes; conditionem renunciat: comperisse se, Pamphilum, peregrinam illam habere in uxoris loco, nescius, ex se natam esse eam, quam ita contumeliæ causa peregrinam nominaret. gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra, ac ringi Simo. aduenit interea dies, qui nuptijs initio fuerat præstitutus. Simo, ueteratoria quadam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filij animum, nuptias statuit: hoc cogitans, si abnueret filius, ueram sibi obiurgandi illius causam fore; quæ ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret; facile se, quod uellet, à Chremete impetraturum; atque ita uero nuptias, dijs adiuuantibus,

IN ANDRIAM.

bus factum iri. prateriens igitur apud forum, securus
iam, & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi
domum, ac deos comprecare: uxor tibi ducenda hodie
est. hoc dicto, uelut improviso quodam iaculo, sauciatus
adolescens, quid ageret, aut quid consilij caperet, nesciebat:
cum ad eum Dauus, uasro admodum, ac uersuto ingenio seruus,
animaduersa senis astutia, accurrit. Erat tum una cum Pamphilo Charinus, qui
adolescens miro quodam amore Philumenæ incensus,
frustra sæpe tentatis illius nuptijs, ad postremum audito
eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem
adductus, cum orabat, si se saluum uellet ut uel eam ne
duceret, uel saltem nuptijs dies aliquot produceret. Pamphilus
cum sua quidem causa bono esse animo, atque omnia ad
impediendas nuptias moliri iubebat: se, quantum in se esset,
effecturum, ea ut ne daretur sibi. adueniens, ut dixi, Dauus Charinum,
iam spei plenum abire ad ambiendos senis amicos iubet:
deinde seorsum Pamphilo coniecturas suas aperit, persuadetque,
ut patri dicat, se paratum esse uxorem ducere: nam eo pacto,
inquit, & patri omnem iurandi occasionem præcideris, &
non erit tamen uerendum, ne nuptiæ fiant: nunquam enim
Chremes tibi semel repudiato, filiam suam iterum commissurus
est. hec ita de serui consilio acta, longe aliter cecidere, ac
putabantur. exorat enim Chremetem Simo. ita res in uerarum
nuptiarum discrimen adducitur. forte eo ipso die Glycerium
exactis temporibus puerum peperit.

ANNOTATIONES.

cum puerum Dauus, cum aliter nuptias disturbare non posset, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat. in eum cum incidisset Chremes, & Pamphilo natum esse cognosset, rursus abducit animum à nuptijs. turbæ maximæ concitantur: donec aduenit Crito Andrius, qui, quòd Chrysidis genere proximus fuisset, ad cernendam illius hæreditatem Athenas uenerat. eius interuentu Chremes filiam agnoscit. ita, summa omnium lætitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ANNOTATIONES. FR. FA.

FLACCUS CLAUDII.

Pag. I.

Ita fecit Muretus, cum antea hic in omnibus legeretur, Flaccus Claudij filius. Sed in cæterarum fabularum inscriptionibus libri antiqui uocem filius, non habent. Claudius etiam gentis nomē est, quo ueteres, cum pater alicuius notandus erat, usos non fuisse omnibus notum est. Adde quòd hunc Flaccum, quisquis est, ciuem Romanum natum fuisse non est credibile, cum ignominiosa esset apud Romanos scenicorum artificiorum tota fere tractatio: sed aut seruum alicuius ciuis R. aut certe libertum. Hæc Muretus.

CN. SVLPICIO.

C. SVLPICIO scribendum. Nam in antiquis inscriptionibus hi Coss. an. DXXCVII. ita nominantur, C. SVLPICIUS. C. F. C. N. GALLVS, M. CLAVDIVS. M. F. M. N. MARCELLVS.

IN ANDRIAM.

Pagina 3.

Non ita sunt dissimili argumento legendum. Hoc autem dicit, Quod ad argumentum pertinuit Comœdiarum Menandri, eandem pene fuisse Andriae & Perinthiae materiam, hoc est, habuisse $\Theta\nu\mu\theta\omicron\rho$ communem, distinctas tamen fuisse uarietate uerborum atq; sententiarum. Nam per orationem $\delta\iota\acute{\alpha}\nu\omicron\iota\alpha\rho$, per stylium $\lambda\acute{\epsilon}\xi\iota\rho$ intelligit Geor. Fabricius.

Isti id uituperant factum.

Antea cum legeretur, Id isti, uersus non constabas quem Goueanus ex libris antiquis restituit.

Faciunt nã intelligendo.

Sunt qui hæc per interrogationem legant, Θ , Faciunt ne, scribant. Meminit utriusq; Interpres.

ACTVS I. SCENA I.

Feci è seruo, ut esses libertus mihi.

Versus Menandri, de quo hic translatus, legitur in Elenchis Aristotelis, $\epsilon\gamma\omega\sigma\epsilon\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\iota\varsigma\omicron\nu\tau\prime\epsilon\theta\eta\kappa\epsilon\iota\lambda\epsilon\upsilon\theta\epsilon\rho\omicron\rho$. Ego seruum te hominem feci liberum: In sequenti Goueanus seruibas scripsit, quomodo ueteres hæc uerba pronunciaſſe Grammatici testantur.

Nam istæc commemoratio Quasi expro.

Demosthenes pro Ctesiphonte. $\Theta\prime\delta\epsilon\tau\alpha\varsigma\iota\delta\eta\varsigma\alpha\varsigma\iota\upsilon\pi\epsilon\rho\gamma\omicron\iota\alpha\varsigma\acute{\alpha}\nu\alpha\mu\epsilon\mu\eta\sigma\eta\delta\eta\mu$, $\mu\iota\kappa\rho\upsilon\delta\epsilon\iota\nu\omicron\mu\omicron\iota\omicron\nu\epsilon\sigma\tau\iota\pi\omega\omicron\nu\delta\iota\zeta\eta\mu$. id est, Sua beneficia commemorare fere idem est quod exprobrare.

Liberius uiuendi fuit potestas.

A 5

Varia

A N N O T A T I O N E S

Varia sunt in hoc uersu dimetiendo iudicia uiro-
rum doctorum. Sed Muretus notat, fuit, monosyllabū
esse, & loco quarto esse creticum: quē imperite non-
nulli ab iambico carmine excludunt.

Quod plerique omnes faciunt

Priscianus lib. 18. admonet, hanc loquendi ratio-
nem manasse ab Atticis: eos enim ita loqui solitos,
πλείονες δὲ πάντες τῶν λέγουσιν ἄνδρωποι Gel-
lius li. 8. ca. 12. exposuerat, Quid significet in ueterū
libris pleriq; oēs: & quod ea uerba accepta à Grecis
uidentur. Quare Seruius nō recte fecit, qui hæc uer-
ba disiunxit. Aut equos alere, aut canes ad.

Hoc ex instituto ueterū Atheniensium: de quibus
Isocrates in Arcopagit. εὖ δὲ βίον ἰκανὸν κακτε-
μένον περὶ τῆς πίπικης, & τὰ γυμνάσια, καὶ τὰ κλη-
ρέσια, καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐνάγκασαν διατρέβην,
id est, Locupletes rei equestri, & palestræ, & uena-
tioni, & philosophiæ operam dare coegerunt. Ter-
tentiū ex illis quatuor unum prætermisit.

Nunquam præponens se alijs.

Sic in antiquioribus: in alijs est, illis. In dimetiēdo
uersu laborant Riuus & Glareanus, quia legunt, ita
ut facillime. uerū ex Interprete constat particulam,
ut, redundare. quod Guido Lolgius etiam animaduer-
sit. In eo quod sequitur, Sine inuidia inuenias laudē,
antea cū legeretur, sine inuidia laudē inuenias, uersus
sine duris admodum collisionibus, non constabat, qui
eam bene habet.

Obsequium amicos.

Obses

IN ANDRIAM.

Obsequium à Cicerone in Lælio Terentianũ uerbũ appellatur, non quòd putaret, id primum à Terentio dictum esse, ut scribit Quintilianus lib. 8. cap. 3. sed quòd ille primus hoc ad nimium gratificãdi in dictis factisq; omnibus studium transtulerit, ut notat Geor. Fabricius.

Huc uiciniae.

Sic in Phormione act. 1. sce. 2. hic uiciniae. Nonius tamẽ & Priscianus, & Charisius, huic uiciniae legũt: quo modo Muretus in quatuor manuscriptis libris aperte legi testatur.

Primum hæc pudicè.

Apud Priscianũ li. 15. bis hic uersus adducitur, ibiq; in septẽ libris scriptis, Primò legitur, sicut etiã à Seruio citatur li. 8. Aeneid. Quis heri Chry.

Honeste dictum, pro, quis cum Chryside rem habuit. Ita intelligendũ illud Ciceronis li. 9. Epist. Fam. Sed tamẽ ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectũ, habere eũ Laida: Habeo, inquit, Laida, non habeor à Laide. Nã & Græcos ita nõnunquã loqui constat. Lucia. Ἐν στραπώτην θατὶ τῆν Ἀκτὴν: ἄνα, ὅς πάλαι μὲν Ἀβρόβονορ εἶχε. Hæc Muretus.

(symbolum dedit.) Geor. Fabricius monet, in Palatino esse, Symbolam dedit. Plautus modò masculino, modo fœminino utitur.

(Nam qui cum ingenijs conflictatur.) Sic habent omnes libri, præter eum, quem Goueanus emendauit, in quo est, conflictat. Utitur uerbo conflictato etiam in Phormione act. 3. sce. 2. Verum manet adhuc incommoditas in uersu. Quare Muretus ita legendũ putat,

Nano

ANNOTATIONES

Nam qui conflictat cum ingenijs eiusmodi. Sequentes duos uersus Goueanus se in exemplari uetusto ita scriptos inuenisse testatur,

Neq; commouetur animus in ea re, scias

Tum iam ipsum habere posse suæ uitæ modum.

Quid obstat.

pag. 7.

In alijs est, *Quid igitur obstat: ut sit primo loco proceleumaticus, & uerbum fiant in unam syllabam contrahatur in metiendo, sicut facit Riuus.*

Beasti: metui à Chryside.

In ueteri Veneto legitur. Beasti: hei metui. Habent eodem modo septem libri manuscripti Prisciani libro octauo, ubi in impressis est, heu metui.

Hic parvæ consuetudinis causa.

In ueteri Veneto est, hem, hic parvæ consuetudinis causa. non solum in contextu, uerum etiam in commentarijs.

Quæ ibi aderant, fortè unam.

Sunt qui uocem, unam, tanquam superfluum reiiciant. Sed cum ea sit in omnibus libris non solum Terentij: uerum etiam Prisciani, à quo bis hic locus citatur lib. 18. retinenda est, ut sit primo loco tribrachys, & quarto proceleumaticus.

Accedo ad pedisequas.

Hoc uocabulum unico sibilo recte scribitur etiam in antiquissimo libro Prisciani, qui in Corbeiensi bibliotheca fuit. In Pandectis Florentinis cap. 65. lib. 31. legitur, Eadem sunt, lecticarijs aut pedisequis legatis.

IN ANDRIAM.

gatis. Et Romæ in marmore, Q. ARTORIVS
ANTIOCHVS PRISCVS PEDISEQ.
V. A. XX.

Percussit illico animum.

Ita esse in Palatino & antiquis omnibus notat
Georg. Fabricius. Deinde, atat, Iambus est, ut uult
Glareanus. malle, in, animum, non elidere, m. Goue-
anus, at at at, hic & alijs quibusdam locis scripsit.

Ad sepulcrum venimus. pag. 8.

Video esse homines doctissimos, qui legant, ad se-
pulturam: quod non modo libri Terentij & Cicero-
nis 2. de Oratore, uerum etiam Interpres & lex car-
minis improbant.

In ignem posita est.

Rivius in duobus manuscriptis inuenit, imposita
idq; probat Georg. Fabricius, cum in libro antiquo
Ciceronis eodem modo scriptum legerit.

Honesta oratio est.

In quibusdam libris, honesta ratio est. Sed hanc
scripturam & ueteres libri, & ipsa carminis ratio,
& latine loquentium consuetudo confirmat. Cicero
lib. 2. de Officijs. Dictu quidem est procliue: itaq; uul-
go loquuntur, sese in beneficijs collocandis mores ho-
minum, non fortunam sequi. honesta oratio est.

Ego illud sedulo.

Goueanus putat Terentium scripsisse, Alii ego se-
dulo. Sed nulla causa est, cur à libris discedas, cū pro-
nomen illud, hic, & alibi sepiissime primā corripiat.

Tute

ANNOTATIONES

Tute ipse his rebus.

Ita esse in Terentiano codice Vaticano, iam pridem testatus est Ioannes Pierius. Peccant, qui integrum, praescripsisti, retinent.

Sin eueniat quod uolo. pag. 9.

Sin, non, siue, hic scriptum esse à Terentio ex Victoris Observationibus cognoscitur: cuius uerba ab Alciato citata refert Geor. Fabricius.

Vbi nuptias futuras esse.

Esse, hic non redundat: neq; opus est elidere s in futuras, si creticum quarto loco recipias.

Sec. 2. Et heri | semper lenitas. pag. 10.

Qui semper lenitas per hyphen legunt, eos recte facere iudico. Loquitur enim de diuturna heri lenitate: nec sententia aequae conuenit, si, semper, cum uerbo, uerebar, iungatur.

Interea oscitantes opprimi.

In ueteri Veneto est, inter oscitantes. In Pauli Manutij libro, quem Guido Lolgius emendauit, legitur, interobscitantes.

Vt ne esset spatium.

Particulam, ut, requirit Iambicus: qui eam omittunt faciunt Trochaicum octonarium catalecticum.

Herus est, neque praë.

Georg. Fabricius monet in Palatino esse, prouideram. Sic Horatius lib. I. Epist.

Quod non mane domum uenisset, deniq; quod non prouidisset eum.

Plautus

IN ANDRIAM.

Plautus *Afin.* Non hercle te prouideram, quæso
ut uitio uertas.

Nunc hæc dies aliam uitam. pag. 11.

In ueteri Veneto est, hic dies: quomodo scripsit Go
ueanus. Nam apud Ciceronem quoq; epist. 25. lib. 12.
fam. legitur, Nunc hic dies aliam uitam affert, alios
mores postulat, ut ait Terentius.

Omnes qui amant.

In dimetiendo uersu, qui, non eliditur: sed ita per
manet, ut in illo Vergil.

Credimus, an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

Verberibus cæsum te in

Cum ab hinc triennium *Lysia* orationem pro *Erato*
osthenis cæde è græco in latinum conuerterem, ani
maduerti quomodo hæc græcè dicantur. Nam ibi
Euphiletus causam exponens inquit,

Σοὶ δὲ ἐφίλω, ἔξεστι δὴ οἶμ' ὅπως ἄλλοι βούληται ἔλεσθαι, ἢ
μαστιγώθεισιν εἰς μύχθονα ἐμπροσθεῖν, καὶ μηδέ ποτε
παύσασθαι κακοῖς τοιοῦτοῖς (ὡς ἐχομένῳ, ἢ κατὰ
τὸν νόμον ἅπαντα τ' ἀληθεῖ μηδὲν παθεῖν κακόν.

Ego uerti, illi potestatem optionemq; feci, ut elegeret,
utrum uerberibus cæsa in pstrinum dedi ea lege
nellet, ut nunquam inde eximeretur, an potius omni
bus ita ut gesta essent patefactis et iudicatis, nihil
mali subire.

Sed dico tibi, ne temere facias. pag. 12.

Interpres probat, edico, illo loco, Eduxin' tibi,

inter-

ANNOTATIONES

interminatus sum, ne faceres. Marcellus simplex retinet, idq; propter uersum accommodatius. Hæc Geor. Fabricius.

Neque tu hoc dicas tibi non prædictum.

Ita esse aperte in duobus libris manuscriptis, & hanc esse ueram huius loci lectionem scribit Muretus.

Scæ. 3.

Enimvero Daue. pag. 13.

Hæc coniuncta cum superioribus scena est in Pælatino

Præcipitem in pistrinum dabit, lege. In alijs est, præcipitem me. Sed Erasmus admonuit, me, redundare, idq; Goueanus etiam omisit. Quod Glareanus scribit per Creticū hoc se posse excusare, ut retineatur, equidem non intelligo, ubi hic creticus locū habeat.

Mihi quidem non hercle fit ueri simile.

Atqui ipsis commentum placet.

Duo sunt Iambici acatalectici, prior trimeter, alter dimeter: sed prioris ultima syllaba accommodanda est initio sequentis. Alij hæc in unum uersum concludunt, quem Erasmus uult esse Trochaicum hypercatalecticum. Glareanus, abiecto uel quidem, uel hercle, facit Iambicum quadratum acatalectum. Atque etiā pro atqui cū Interprete legere potes. Scæ. 4. Audiui Archillis iam dudum: Lesb. pag. 14.

Goueanus de suo addit particulam, quod: hoc modo, iam dudum quod Lesbiam adduci iubet. uidelicet quia putauit hos omnes uersus iambicos esse: sed falsus est.

IN ANDRIAM.

sus est. sunt enim omnes trochaici quadrati catalecti
ci, præter postremos duos, qui sunt iambici quadrati
acatalecti. Muretus. Scena 5.

Hocine est humanum factum. pag. 15.

Variè huius scenæ uersus distinguuntur: nec conue-
nit inter Erasum, Goueanum & Glareanum. sed Mu-
reti iudicium speramus omnibus probatum iri.

Vxorem decreuit dare.

In alijs, decreerat. sed Muretus ex duobus manuscrip-
tis, & ueteri Veneto, decreuit, scripsit: idq; melius
est: loquitur enim non de primo illo consilio, quo nu-
ptiæ in hunc diem constitutæ fuerant: (tunc enim nõ
esset, cur diceret, Nonne oportuit præscisse me ante?
quippe qui id satis multo ante cognosset, ut è multis
huius fabulæ locis colligitur) sed de secundo, quod
patrem subito, atq; ex tempore cepisse arbitratur.

Pro deum atque hominum. pag. 16.

Dimeter est iambicus, quales etiam duos paulo su-
prà octonarijs admiscuit. In alijs additur, fidem, quod
Muretus sustulit, primum quia uidisset abesse à ma-
nuscripto, deinde quia meminisset Terentium ita lo-
cutum in Phorm. act. 2. sce. 3. ubi Interpres citat con-
similem è Ciceronis Oeconomico locum, Quid igi-
tur, pro deum immortalium, primum eam docebas,
quæso? quibus uerbis expressit illa Xenophontis,

πρὸς θεῶν, ἐφλω ἐγὼ ὧ ἰχόμαχε τί πρῶτον διδάσ-
κατον ἔχου αὐτῶν;

B Aliquid

ANNOTATIONES

Aliquid monstru alunt.

Hoc præter Erasum explicat Donatus in Commentarijs in lib. 7. Aeneid. Virg. pag. 17.

Tot meme impediunt curæ.

Meme postulat Iambicus octonarius. Neq; enim Trochaicus esse potest, cum quinto loco sit iambus.

Paulo momento huc illuc

Georg. Fabric. monet in uetustis omnibus esse, huc uel illuc: itaq; citatur à Donato in commentarijs in Virgilium lib. 4. & 8. Aeneid. Sed uersus disiungendi particulam respuit.

Quid agit?

Ita recte ex antiquis & Interprete, cum uulgo legatur, Quid agitur?

Atq; ex hoc misera sollicita est, diem.

Palatinum alijs consentientibus, Ex hoc misera sollicita est die. ut notat Georg. Fabric. qui illud probat.

Bene & pudice eiu' doctum.

Sic omnino præstat scribere, ut tertio loco sit creticus: quam pronomen eius, tollere.

Etiam nunc mihi Scripta illa dicta sunt.

Græcorum more, ἰγγέγραπται ταῖς φενώμ. Aeschylus Prometheo.

Σοὶ πρῶτον ἰοὶ πολὺ δόνον πλάνην φάσω,
ἢν ἐγγράφῃ σὺ μνήμοσιν δέλτοις φενῶν.

Primum tibi Io multiplicem errorem eloquar,

Illum memoris tu mentis inscribe tabulis.

IN ANDRIAM.

Vbi Scholiastes, ἔτι καὶ Πίνδαρος φησὶ, ὅτι φενός
 μέγας γέγραπται, πῶ ἀκριβῆ κατὰληψὺ ἀνιπθό
 μινος. id est, Hoc etiam Pindarus ait, In animo meo
 scriptum est, accuratam & perfectam comprehen-
 sionem significans. Locus Pindari est in Olympijs,
 Oda. 10.

Quàm illi utræq; res inutiles.

Bene ita legitur, sed quia in omnibus antiquis Teren-
 tij libris, itemq; Prisciani lib. 14. additur, nunc, recte
 etiam legitur, utiles. cuius Interpres & Ruvius me-
 minerunt. Sic etiam act. 4. scena 5. dixit, Nunc me
 hospitem lites sequi, quam hic mihi fit facile atque
 utile. Simile est illud Cælij ad Ciceronem epist. 10. lib.
 8. Fam. Qui scirem, quàm paratus ab exercitu esses.
 eum significat, eum minime paratum esse.

Et tutandam ad rem fient.

Ita prepositio collocata uersui nihil officit, quam
 Goueanus, & Glareanus tollunt.

Siue hæc te solum semper fecit maxumi.

Maximum esse in per antiquis & Georg. Fabricius
 obseruauit. In ueteri Veneto est maximum. Priscia.
 lib. 18. bis hunc locum citat: ubi in impressis priore
 loco maximum, posteriore maximi legitur. In Cor-
 beienfi, qui unus illum librū integrum cōtinet, utroq;
 loco maxumi scriptum est.

Hanc mi in manu dat.

De Græcis parcemia sumpta est: qua & illi in
 fide firmanda utuntur. Sophocles Electra.

ANNOTATIONES

ὄνκ' οἷαδ' ὄτ' ἄμ' ἔδωκας εἰς χεῖρας ποταῖς

Non meministi cui me dederis quondam in manus?
Sed cur tu ab illa?

Comica breuitas est, in qua uerbum, abiisti, discessisti, aut simile intelligitur. Nam ut, abis, addatur, uersus non patitur: in quo Erasmus & Glareanus laborant.

Actus 2. Scena 1.

Quæso ædèpol charine. pag. 19.

Versus sunt hic iambici octonarij duo, & senarij tres: ex quibus Georg. Fabricius fecit, quatuor Trochaicos octonarios catalecticos, iambico quaternario in medio interposito.

Istum qui amorem ex

Sic libri ueteres. Goueanus & Georg. Fabricius, dimoueas scripserunt: quod Erasmus quoq; probauit. In uersibus distinguendis nihil ab alijs affertur, quod distinctioni Mureti præferendum putemus: cum præsertim hic optimis libris, alij pleriq; coniecturis nitantur. Facile omnes, cum ualemus, recta.

Sic Aeschylus Prometheo,

Ελαφὸν, ὅστις πημάτων ἔξω π' ὄσθα
ἔχῃ, παραινέειν τε τὲν τε εὖ κακῶς
πράσσοντα. id est,

Facile est ei, qui habet extra mala pedem,
Miseros castigare, atq; consilium dare.

Abi hinc, abi in malam crucem. pag. 20.

Georg. Fabricius monet in Palatino esse, Abi hinc

in

IN ANDRIAM.

*in malam rem, quod si sequaris, h, consonans erit in
hinc, & secunda in suspicione syllaba producetur.*

Ad te aduenio.

*Hoc rectum esse cogoscitur testimonio Prisciané
lib.17. In multis est, Ad te uenio.*

Neque pol consilij locum habeo.

*Hunc uersum, ut in omnibus libris repereram, ita
reliqui, summa ipsorū consensione permotus. puto ta
men ita legendum, Neq; pol auxiliij locum habeo, ne
que consilij copiam. Nam & Charinus hoc ordine
proposuerat, Auxilium, consilium expetens. & ipsa
uersus ratio, ut ita legas, exigere uidetur. Muretus.*

Sed si id non potes.

*Interpres legit, potest, & addit, deesse, fieri. Cui
simile est, quantum potest. De quo Eun. act. 2. sce. 3.*

Cum is nil promereat.

*Promereat, pro promereatur, quod & Seruius ag
noscit in 6. Aen. Alij mereatur, quod fortasse proba
uit Interpres. Georg. Fabricius.*

Huius consilio fretus sum.

*Huius, non, cuius, postulat Trochaicus. Si, cuius le
gas, Iambicus acatalectus, inter Trochaicos catalecti
cos poneretur: quod non ita placet.*

Nisi ea, quæ nihil opu' sunt sciri.

*Mirror, quod in plerisq; emendatis libris, scire, les
gatur. Scen. 2. pagina 22.*

Abeo. P. Daue ades.

Interpres agnoscit, habeo, & exponit, inueni. Ha

ANNOTATIONES

beo sepe in monumentis & libris antiquis sine aspiratione legitur: ut in Pandectis Florentinis cap. 7. de contrah. empt. Huiusmodi emptio, *Quanti tu cum emisti: quantum pretij in arca abeo, ualet.*

Mea quidem hercle in dubio.

Certe, addendum ex Interprete, uersu etiam id postulante. Sic Phor. act. 1. scen. 3. Nam tua quidem hercle certe uita hac expetenda optandaq; est. Hec Riuus. Addit Georg. Fabricius, certe, esse in Palatino.

Et idicio.

Palatinum, & si scio: cuius lectionis apud Interpretem mentio.

pag. 23.

Tuus pater modo meprehendit.

Ita recte legitur, ut admonuit Riuus, cum in multis libris, apprehendit, scriptum sit. In Heaut. act. 3. sce. 1. Syrus estprehendus atq; adhortandus mihi. In ijs quæ sequuntur, pronomen se, intelligitur: quod addi potest ad initium sequentis uersus, ut legatur, *Se hodie, quomodo Goueanus scripsit.* Versus est Trochaicus octonarius catalecticus: in quo frustra quidam nodum, tanquam in scirpo querunt.

Ex ipsa re mi incidit suspectio.

Suspicio, secunda producta, etiam retineri potest.

Egomet continuo ad Chremem.

Sic est apud Priscianum lib. 6. in omnibus libris. Ex Interpretibus sunt qui, *ego me, pro, egomet, agnoscant.*

P. Recte dicis, perge.

Ita

IN ANDRIAM.

Ita quoque Lolgius ex Interprete. In Palatino, et alijs quibusdam, Recte dicis, Charino: perge, Pamphilo tribuitur.

Nil ornati, nil timulti.

Ita legitur in antiquissimis Prisciani libris. Quod sequitur, accessi, introspexi, in multis antiquis est, ubi Lolgius retinuit, accessi intro, aspexi: sed Georg. Fabricius distinguit, accessi, introaspexi. Sunt enim, ut ait compositiones Comicae, introaspicere, introadmittere, introabire, introirrumperere.

Etiam puerum inde abiens conueni Chremis.

Genituum Chremis, qui est fere in Terentij libris, Prisciani auctoritas approbat. Interpres Chremi agnoscit. Menandri uerba e Perinthia huc pertinentia ab Athenæo lib. 7. Dipnosophistarum hæc referuntur.

ὁ παιδίον δ' εἰσηλάσας ἐφασὶν φέρον.

Intrat puer minutos pisciculos ferens. Docet enim Athenæus ἐφασὶν esse unum quendam e minutis pisciculis. quod non animaduertunt ij qui Menandri Sententias collegerunt, et interpretati sunt. Tu uide P. Victorium uariarum lect. lib. 5. cap. 8. quialiter hos uersus citat: sed Trochaici carminis ratio repugnat.

At nullus quidem.

Ruius monet in manuscriptis exemplaribus esse, ac nullus quidem: sed, at, magis probare uidetur. Citatur hic locus à Prisciano lib. 15. ubi docet, nullus, pro minime usurpari. ibique in septem manuscriptis, ac nullus quidem, inuenio.

ANNOTATIONES

Scena. 3. Ego dicam? pag. 25.

Sic recte etiam Goueanus. Qui, Egóne, legunt, uer-
sum corrumpunt: quem Erasmus & Glareanus Tro-
chaicum octonarium catalecticum faciunt, & duas
syllabas deesse putant, cum sit iambicus senarius in-
teger. Sine omni periculo.

Non superest, omni, ut Erasmus putauit, cum sine
eo senarius non constet: sed uel primo loco est ana-
pæstus, ut uult Georg. Fabricius, uel potius secundo
creticus.

Nam quod tu speres, propulsabo facile.

Hunc locum pluribus explicabo, quod eum à per-
multis male intelligi uideam. Nulla hic acyrologia
est, nam speres hic non, timeas, sed, in spe habeas, si-
gnificat. Dauus enim hoc dicit, Nam in quo tu Pam-
phile spem ponere possis, id ego inane esse ostendam.
Deinde per dialogismum spem proponit & propul-
sat. Sperare poterat Pamphilus, neminē fore, qui sibi
in alio amore occupato filiam commissurus esset. Re-
cte enim Interpres ille qui notat in his uerbis, Vxo-
rem his moribus dabit nemo, deesse aliquid, ut sit, his
moribus agenti, aut, his moribus prædito. Dauus au-
tem Pamphili spem ita propulsat, ut affirmet, patrem
Simonem illi inopem uxorem inuenturum potius,
quam commissurum, ut filius meretricio amore pere-
at. Atque ita particula, quàm, est retinenda, quam
Glareanus tollit, creditq; Dauum de Chremete lo-
qui, in qua sententia uideo etiam alios quosdam esse:
quos

IN ANDRIAM.

quos refellit Interpres, qui uerbum, propulsabo, exponit, Propulsabo, hoc est, eam inanem esse monstrabo, id est, ostendam nihilominus te esse ducturum aliam uxorem, etiam si hanc non duxeris. In uersu nihil uitij est, si cum Mureto & Goueano legas, inopem inueniet.

Aliam otiosus quæret.

Sic melius, quàm, Alia. Putat enim Dauus, Simonem, ubi audierit filium æquo animo ferre nuptias, non statim aliam ei daturum, sed animo securo per otium quæsiturum.

pag. 26.

Puerum autem ne resciscat,

Legitur etiam, esse ex illa, quod Riuius notauit. Cautio est, id est, cauendum est, ut Adelph. act. 3. scen. 4. Plautus Pseudolo, Ne quisquam pertundat crumenam, cautio est.

Scena 4.

Hic non dubitat.

Ante hunc uersum Dauus persona omissa, apponenda est.

Modo ut possim.

Venetus liber antiquus, Modo ut possim Daue, quomodo Georg. Fabric. in omnibus uetustis inuenit. Glareanus scribit, Daue, locum non habere: sed si, mihi absorbeatur à sequente uocali, ut sæpe fit, locum habebit.

Crede mihi hoc inquam Pampile.

Nunquam hodie tecum commutaturum.

Commutare uerba, Interpretes hic, & in Phor act. 4. sce. 3. exponunt, altercari, iurgare, pro bonis dictis

B 5

mala

ANNOTATIONES

mala ingerere. Est antiqua locutio, quam ego idem significare puto, quod sermones conferre, & colloqui. Verba sunt Q. Claudij e primo Annali, Putabant eos, qui foris atq; qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere. ubi commutationes, sunt, collationes, cōmunicationesq; ut interpretatur Gellius lib. 17. cap. 2.

Scena 5.

Hem pater.

pag. 27.

Rivius notat in manuscripto esse, ehem pater, adstrunq; recte dici probat.

pag. 28.

Omnes sibi melius malle esse quam alteri.

Sententia Euripidis est: apud quem in Medea Pædagogus ita,

*τίς δ' οὐχὶ θνητῶν ἀρτι γινώσκεις τόδε,
ὡς πᾶς ἕς ἑαυτῶν τοῦ πέλους μάλλον οὐλεῖ.*

*Et quis mortalium non? discis hoc modo,
Omnes magis diligere sese, quam alterum.*

Notavit hoc P. Victorius in varijs lectio. & Erasmus in Chiliadibus.

Scena. 6.

Huiusce propter consuetudinem.

pag. 29.

Sic legendum esse Erasmus pridem admonuit. Quæ Rivius affert, nimis coacta sunt.

Etenim eam secum rem.

Eam, in unam syllabam coalescit. Georg. Fabricius notat in manuscriptis omnibus legi, Etenim ipsus eam rem secum. Verum si, ipsus, recipiatur, delendum erit, secum.

Tu quoq; perparce nimium, non laudo.

Priscianus

IN ANDRIA

Priscianus lib. 17. citat, *pernimum non laudo*, & addit, *per superuacuum esse uidetur: quamuis amplioris significantiae causa potest accipi.*

Hemillic est huicrei caput.

Legitur & huius rei, in manuscriptis quoque Prisciani libris, lib. 12. Cicero pro Flacco. Caput est omnium Graecorum concitandorum, qui cum accusatoribus sedet, Heraclides ille Tenuites. Antiqui tamen datiuo usi sunt, ut scribit Seruius lib. 11. Aeneid. in il lud, O Latio caput. Sic Terentius Adel. act. 4. scen. 2. Plautus Asinaria, Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.

Actus 3. scen. 1.

Ab Andria est ancilla haec.

simonis persona ascribenda. Ab Andria, id est, Andriae Glycerij. Sic Heaut. act. 3. scen. 3. Quid est quod tam a nobis grauiter crepuere fores? id est nostrae. Demosthenes quoque τὸν παρ' ὑμῶν ἰπποκράτην dixit, pro τῷ ὑμέτερον.

Quid hic lensisse ait?

31.

Vulgo addito pronomine, se, uersum corrumpunt. quod etiam Glareanus animaduertit, & abesse a manuscripto Georg. Fabricius notat.

Num immemor es discipuli.

Muretus coniuncte, immemores, legit, quomodo etiam in Palatino esse testatur Georg. Fabricius. Ambiguae lectionis diuersam explicationem habes in Commentarijs Interpretum. In tertia sede huius carminis est, proceleumaticus.

Scena 2.

Adhuc

IN ANDRIAM.

Adhuc Archillis quæ allolent, quæq; oportet.

Oportent esse in ueteribus notauit Muretus. Legitur eodem modo apud Priscianum in libello de metris fabularum Terentij & aliorum Comitorum. ubi notat Terentium hic uti trochaico mixto uel confuso cum Iambico. Quid Erasmus de his uersibus senserit, scripto testatus est, sicut & Glareanus. Gouedanus Iambicos octonarios facit. Mihi simplicissimum uidetur, ut dicamus, quatuor primos esse Iambicos senarios catalecticos: ut in primo, sit quinto loco creticus: in secundo, uideo in duas syllabas contrahatur, eo coeundo in unam syllabam, sicut fit in confiteor, act. 3. sce. 5. in tertio, secundo loco sit creticus. Quartus apud Priscianum non tantum in libro de metris, sed & lib. 17. de Grammatica, ita legitur in libris antiquis, ut à Mureto est scriptus, cum in impressis prodare, modo sit date, modo dari, quæ uarietas etiam in uulgaribus Terentij libris inuenitur. In hoc uersu pronomen, ei, quod in Prisciani libris non legitur, una syllaba est, & cum præcedentis uerbi ultima iungitur.

pag. 32.

Date: mox ego huc.

Dimeter catalecticus est, inquit Priscianus: in cuius libris impressis, Date, male cum quarto uersu iungitur, cum secus sit in Corbeiensi antiquissimo. Apud Priscianum quoque, ut in multis Terentij libris, reuertar, scriptum est: sed in primis editionibus Interpretum legitur, reuertor.

Per,

IN ANDRIAM.

Per, æcastor, scitu' puer natu' est.

In principio huius uersus est diæresis: nam ordo est, *Per scitus æcastor*, ait *Interpres*. In *Prisciani* libris impressis lib. 14. mendose, *percastor*, legitur: cū in omnibus scriptis maximo consensu, *Per ecastor*, inueniatur.

Tibi uideor esse, quem tam apertè.

In alijs, *Tibi uideor, quem tam aperte*. *Goueanus* intellexerat, aliquid deesse: feceratq; *Tibi uideor ego*. quod ego reposui, in ueteribus libris reperitur. *Muretus*.

Vt metui uidear certe.

Distingue, ut metui uidear. certe,

Credon' tibi hoc, nunc peperisse.

Placet, ut post, nunc, distinguatur: nam & *Priscianus* lib. 18. hunc locum citans, aduerbium cum precedentibus non sequentibus iungit.

An tute intellexti hoc ad simulari?

Ad simulari, non ad simularier, quod est in alijs, uersus postulat. Hoc etiam *Goueanus* & *Lolgius* receperunt.

pagina 33.

Nam qui istæc tibi incidit suspectio.

Suspicio, quod est in omnibus antiquis, & legitur apud *Priscianum* lib. 15. etiam retineri potest. de quo *Georg. Fabricius*.

Quia te noram.

Quia te noui, legitur apud *Priscianum* lib. 17.

Ne hoc posterius dicas, Daui factum.

CUM

ANNOTATIONES

Cum uersus non constaret, Georg. Fabricius scripsit, Ne tu hoc posterius mihi, Dauo factum consilio, ut pronomibus expressis, uerbum, dicas, intelligatur: utrumuis horum magis placet, quam ut aut Iambicus inter trochaicos, aut trochaicus hypercatalecticus constituatur.

Multa concurrunt simul.

Peccare illos, qui hæc Simoni tribuunt, uel ex Interprete perspicuum est, qui notat uerba illa, Inuentum est falsum, dici secundum id quod senex credit. Goueanus etiam & Lolgius omnia hæc Dauo tribuerunt.

Nil mouentur nuptiæ.

Sunt nonnulli, in quibus Goueanus, qui mouentur, legant: uerum Interpreter, mouentur, probat.

Tu tamen idem has nuptias pag. 34.

Pronomen, idem, non est omittendum: quod & Interpretes & libri ueteres habent. Monuit hoc etiam Riuus.

Si impetro, Quid alias malim.

In perantiquo Prisciani libro, qui Corbeie fuit, & posteriorem de Syntaxi plane integrum habet, ita citatur lib. 18. Id si impetro, &c.

Atq; adeo in tempore eccum.

Sic etiam Goueanus. Alij ultimo uocabulo sublato legunt, Atq; adeo in ipso tempore. Certe cum in libris antiquis addatur, Chremem, idq; Interpreter agnoscat, in principio legendum, in tempore. pag. 35.

Sce. 3. Te uiso, tunc, an illi insaniant.

Operarum

IN ANDRIAM.

Operarum error est, quod, te uiso, hic legitur: cum,
id uiso, in omnibus libris sit.

Ausculpta paucis.

Donatus Terentij commentator admonuerat, anti-
quos codices habere, Ausculpta pauca. ut scribit Priso-
rianus lib. 18. Georg. Fabricius notat, in Palatino le-
gi, paucas, literæ additione. pag. 36.

Si in rem est utriq;

Sic in Hecyra act. 1. scena 1. Si in rem est Bacchidis.
et act. 2. scena 2. Quod si tu idem faceres, magis in
rem et nostram et uostram id esset. Quare mendos-
se in quibusdam hic legitur, Si in re est.

Id oro te, in commune ut consulas.

Ex manuscriptis hanc lectionem adprobo. Inter-
pres legit, id oro te, in commune consule. Georgius
Fabricius.

Amantium iræ amoris integratio est.

Sic esse in libris manuscriptis testatur Riuus et
Muretus. nec aliter legitur in emendatis Seruij Com-
mentarijs in Eclogam secundã. Apud Charisium est,
reintegratio, sicut et in uetere Terentij libro Vene-
tij edito. Sententiam eleganter explicat Victorius
Variarum lect. lib. 4. cap. 14. Menander ita,

Οργὴ φιλοῦντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον
Amantium iræ exiguo durant tempore.

De hinc facile ex illis sese emerituum.

Ita hoc uerbo usus est Nepos in uita Attici, Ter-
rentium imitatus. Plautus quoq; Menæchmis dixit,
Quando

ANNOTATIONES

*Quando in concionem mediam me immerfi miser.
Tibi ita uidetur.*

Georg. Fabricius monet ex libris melioribus legendum esse, Tibi ita hoc uidetur.

Si eueniat, quod di prohibeant discessio.

In Commentarijs Donati in lib. 12. Aene. est, quam di prohibeant. Apud Priscianum lib. 18. Non discessio sed dissidium, seu ut est in Corbeiensi, discidium, legitur.

Si istuc animum induxti

Georg. Fabricius mauult, si ita istuc, ut est in Palatino, & reliquis antiquis. Tum istuc primam corripiet, liquescentibus literis.

pag. 37.

Merito te semper maximi feci.

In perantiquis, maximum, legitur, sicut & supra, act. 1. sce. 5.

Sed quid ait. Ais legendum.

pag. 38.

Sce. 4. Cur non accersitur?

In alijs libris est, Cur uxor nō accersitur? Sed Erasmus annotauit, nomen, uxor, redundare in uersu, & uideri additum ab Interprete: idemq; sibi persuaderi Georg. Fabricius ait.

Tandem agnosti, qui siem.

Goucanus scripsit, tandem nosti. Cognosti, quod est in plerisq; libris etiam retineri possit, ut sit proceleumaticus loco secundo.

Narro, quæ tu dudum narraſti mihi.

Lege, Narro huic, quæ tu, ex antiquis. Georg. Fabricius.

Quid

IN ANDRIAM.

Quid nam audio.

In quibusdam, *Quidnam audiam? quod imitatione Menandri dictum uult Interpres, τί δὴ ποτ' ἀκούσω;* Georg. Fabricius. pag. 39.

Dum animus iratus est. *Irritatus, lege.*

Quæ tibi dixi, dicam itidem illi.

Legitur, dicam eadem illi, in uetustis, ut notat Georg. Fabricius. Scripsit ita Goueanus. Interpres utrunq; agnoscit. Scena 5.

Tam nulli consil. pag. 40.

Lege, consili uel, consilij, quomodo in libris antiquis scribi solet, ut duo ij per σωί ξησι in unam syllabam coeant.

Sed inultum id nunquam à me auferet.

Nimum fastidiosus est in hoc probando Riuus, quod ipse quoq; in libris per antiquis inuenit.

Nunci euito hoc malum.

Hanc lectionem uersus comprobat, Quare Goueanus eam iam pridem recepit.

Nec de me equidem.

Sic est etiam in uetere Veneto: pro quo in alijs legitur, nec quidē me. Cicero lib. 6. Att. Quid illo fiet, quem reliquero, præsertim si fratrem? quid de me autem, si non tam cito decedo?

Hem quo fretu' sim. pag. 41.

Ita plane scribendum, nisi uelis cum Erasmo dicere, hem, extra metrum addi.

Quid meritus es?

C

Sequitur

ANNOTATIONES

Sequitur Muretus antiquos libros Terentij, in quibus hoc modo scriptum est. Priscianus lib. 18. legit, quid meritus? pro, quid meruisti? quod notauit Riuus Donat. in li. II. Aen. quid meritis? cuius nos Geor. Fab. admonuit. Si Mureti lectionē sequaris, quæ est etiam in libris à Goueano & Lolgio emendatis, tota scena constabit Iambicis octonarijs. Alij ex ultimis quatuor trochaicos catalecticos faciunt: sed non sine mutatione quorundam uerborum.

Hei mihi, cur non habeo spatium.

Cum non habeo spatium, etiam legi potest ex Palatino & alijs quibusdā antiquis. Plautus Menæchmis, Hei mihi Cum nihil est, qui illi homini diminuam caput. Actus. 4. Scen. I. pag. 42.

Hoc cine credibile est, aut memorabile.

Cum primi huius scenæ uersus absq; mutatione in certum genus carminis concludi non possint: neq; inter Erasmus, Goueanum & Glareanū de illis conueniat: Muretus maluit ueterem scripturā cum fide proponere, quā eam ad uersus rationem mutare.

Quis tu es? qui mihi es?

Qui mihi es, uel, quis mihi es? pro quo etiam, quid mihi es? legi annotauit Georg. Fabricius.

Quid tandem.

Αγανάκτησις quædam Pamphili est, per repetitionem eius quod Charinus dixerat, Tandem inuenta est causa. Georg. Fabricius monet scribendum esse, Quid tandem? ut in prima Tusculana, iam mallem Cerberum

rum

IN ANDRIAM.

rum metueres, quam ista tam inconsideratè diceres.

A. qui tandem?

Etiam nunc me seducere istis dictis.

Pro seducere in quibusdam libris est subducere.

Quid istuc? pagina 43.

Quid istuc est: legendum.

Qui tuum animum.

Interpres monet legi etiam, cum tuum animum, quomodo esse in omnibus fere antiquis Riviis testatur.

Non tibi satis esse.

Hoc longe melius esse, quàm, nonne tibi, quod in alijs inuenitur, non dubito quin omnes perspiciant: ut taceam uersum ita flagitare, qui est octonarius trochaicus catalecticus.

Quid istuc tam mirum? de te exemplum.

Non displicet hæc subiectio, quæ ex antiquis libris descripta est. Interpres tamen, & multa uetusta habent, Quid istuc tam mirum, de te si exemplum capit. Atq; ita uel d in, quid, eliditur, uel prima in, istuc, corripitur. Scio: coactus tua uoluntate es.

Si pronomen, tu, quod in multis libris inuenitur, admittas, & legas, tu coactus; tum loco tertio erit creticus.

Nondum scis.

Palatinum, Nondum etiã scis. etiam pro adhuc, ut in Hecyra, Mane nondum etiam dixi id, quod uolui. Si etiam, recipiatur, tertio loco erit anapestus, & scio, in unam syllabã cõtrahitur, postea absorbetur. Geor. Fabricius.

ANNOTATIONES
Ut dicerem esse ducturum.

Me esse ducturum, legitur in Palatino, & ueteri Veneto. estq; quarto loco creticus.

Quis homo istuc? Dauos. Dauos? Dauos oia.

Goucanus cum in ueteri exemplari inuenisset, Quis homo istuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos interturbat omnia: uerbū, interturbat, quod ex interpretatione irrepsisse uidebat, sustulit: eoq; sublato uersum diuine restituit, etiam Mureti iudicio. pag. 44.

Tuum est, si quid præter spem euenit.

Pronomen, quod in omnibus antiquis additur, non est negligendum. Itaq; in principio, Tuum est, in unā syllabam contrahitur, ut censuit Riuus.

Vel melius tu aliud reperi.

Qui, tute, legunt, uersus rationem minime ducunt.

Hem, st, mane: crepuit à Glycerio ostium.

st, silentij nota à ueteribus auctoribus sepe usurpata, ab imperitis passim è libris deleta fuit, alia substituta. Nam quemadmodum hic scripserūt, sed, ita in Phormione act. 5. scena 1. pro ea, est, legebatur, antequam uiri docti ex Velio Longo eam notam restituerent. Apud Plautum quoq; ubi scribendum erat, st, modo at, modo ast, modo si, legebatur. Deniq; apud M. Tullium duobus locis, epist. 24. lib. 16. Fam. & lib. 2. de Orat. Vulgo scriptum est, si, ubi Paulus Manutius, homo ingeniosissimus, nobis hanc silentij notam restituit. Sce. 2. pag. 45.

Quid est? Orare iussit, si se ames, hera, iam ut.

Cum

IN ANDRIAM.

Cum illud, quid est, optime quadret ad finem uersus precedentis: & particula, ut, non solum in optimis Terentij, uerum etiam in omnibus Prisciani libris inueniatur lib. 12. nulla causa est cur frustra ingeniosus esse uelis.

Siccine me, atq; illum opera tua nunc miseros sollicitarier. Si retineas sollicitarier, acatalectus inter catalecticos ponetur. Goueanus, sollicitari, scripsit, atq; ita esse in libris antiquis testatur Glareanus.

Valeant, qui inter nos. pag. 46.

Valeant, hoc est, ita, à nobis discedant, ut nunquam ad nostrum reuertantur aspectum, inquit Seruius in lib. II. Aen. Graece est, ἐγγέτωσαν quod ueteres quidam Grammatici exponunt,

μὴ φθορᾶς ἀπὸρχέσθωσαν.

Quis uideor?

Quis tibi uideor? citatur à Prisciano lib. 17. ubi docet quis, hic pro qualis dictum esse.

Fortis es. Ita est in libris antiquis. Si uersum catalecticum esse uelis, poteris in dimetiendo elidere s in fortis, ut sit, forti' es.

Scio quid conere.

Hec uerba à nonnullis Charino, in manuscriptis Pamphilo tribuuntur. Sed non esse Pamphili, ex subiectis ostenditur, ut Interpres ait. Georg. Fabricius.

Eho impudens, non satis habes. pag. 37.

Alij addito pronomine in principio legunt, Eho tu impudens. sed cum Mureto faciunt Prisciani libri

ANNOTATIONES

omnes, lib. 5. ubi in manuscriptis nostris legitur, non satis est.

Parumper opperire hic.

In alijs est, opperire me hic, ut sit uersus acatalectus. Miror qui Glareano in mentem uenerit, ut scriberet, hunc uersum ante ultimam syllabam habere anapestum quod secus esse uel pueri uident. See. 3.

Nilne esse proprium cuiquam? pag. 48.

Ex Lucilij Satyrarum lib. 27. Nonius citat, cum sciam nihil esse in uita proprium mortali datum.

Scena 4. pagina 49.

Ex ara hinc sume verbenas tibi.

Verbena proprie est herba sacra, sumpta de loco sacro Capitolij, qua coronabatur Foetiales & Pater patratus foedera facturi, uel bella indicturi. Abusiue tamen etiam uerbenas uocamus omnes frondes sacras, ut est laurus, oliua, uel myrtus: ut Terentius, Ex ara hinc sume uerbenas. nam myrtum fuisse Menander testatur, de quo Terentius transtulit. Hec Seruius in 12. Aen. Plura lege apud Georg. Fabricium.

Quia, si forte opus ad herum.

Goueanus primum scripsit, Quia si forte opus sit ad herum iurandum mihi: quomodo plane in uetere Veneto legitur. Verbum, sit, addi in manuscriptis testatur Georg. Fabric. Riuius etiam obseruauit Interpretem legere, iurandum, non iusiurandum. Plautus Cistel. Abi quare ubi tuo iurando satis sit subsidij.

Vt liquido possim.

Interpres

IN ANDRIAM.

Interpres hoc male exponit. est enim liquido iurare,
ita uerè iurare, ut ne peieres. q̄ Græcis est εὐορκεῖν,
Ouidius lib. 4. de Ponto. Te quoq; idē liquido possim
iurare precari. Ne quid nostrum remorer.

Ne quid, est in uetere Veneto, id est, ne in aliqua re,
ὡς ἐμὸν ἐμὸν ὠμὸν εἶναι τὸ ὑμῖν συμφέροντι.
In alijs est, ne quod. Eadem diuersitas est in manuscrē
ptis Prisciani lib. 8. Scen. 5. pag. 50.

Quid illic hominum litigant?

Sic plane est in nostris manuscriptis apud Priscia
num li. 17. Plautus Rudente, Pro di immortales, quid
illic est sceparnio Hominum secundum litus?

Quem igitur rogem?

Pronomen, ego, quod nonnulli addunt, locum non
habet, nisi septenarium facere uelis.

Concede ad dextram. dexteram, scribendum.

Mirum uero, impudenter mulier si facit.

In alijs omnibus additur, meretrix. Est q; comicum
parelcon. Turpilius Demiurgo, Mulier meretrix
que me quæsti causa cognouit sui. Plautus Stichus,
Nimioq; sibi mulier meretrix repperit odium ocys
Sua immundicia, quàm in perpetuum ut placeat mun
dicia sua. Muretus ideo sustulit, quia uersus id re
ijcit: Qui retinent, partim septenarium faciunt, par
tim octonarium catalecticū, producta penultima in,
meretrix.

pag. 51.

Vestri. D. Cuius vestri?

Sunt qui legāt, cuius? nostri. quomodo est in libris

C 4 impressis

ANNOTATIONES

Impressis Prisciani lib. 17. sed scripti ibi quoque habent, cuius uestri; Goueanus scripsit, cuius nam?

Vt tu scis sciens. sis sciens, legendum,
Audiui iam omnia.

Georg. Fabricius notauit in optimis libris, iam, abesse. quod tamen in uersu fere necessarium est. In ijs quæ sequuntur, an tu omnia? magna uarietas est. Apud Interpretem in libro antiquo ita legitur, Abne tu omnia. aut, ne pro an legitur: aut, ne tu omnia, ut ne producat, & accipiatur pro non.

Sed est Simo intus? D. intus est. pag. 52.

Ita legendum esse iam pridem Erasmus uidit: cuius sententiam non solum Muretus, uerum etiam Goueanus & Glareanus secuti sunt. Georg. Fabricij censuram de his uersibus in eius Castigationibus legere poteris.

Ne me attingas sceleste.

Octonarius est inter senarios, nisi uelis cum Goueano legere,

Ne me attingas sceleste. si pol Glycerio

Non omnia hæc. D. echo inepta, nescis. M. quid sciam?

Putat enim illud, quid sit actum, interpretis esse, non auctoris. Georg. Fabricius probat, qui sciam? ut sit, qui, pro, unde, uel ex quo. Sce. 6.

Quæ se inhoneste optauit parare.

Probus, parere, agnoscit, ut notauit Riuius. eodem modo in optimis libris antiquis citatū inuenio apud Priscianum lib. 16. quod si recipias, tum, sese, legendum
dum

IN ANDRIAM.

dum erit. Dittas scriptum fuisse à Terentio hic, & in Heaut. bis, primus animaduertit homo ingeniosissimus Antonius Goueanus: ut quomodo à diues diuitias, sic à dis dittas formemus. Certe uersus plane, dittas, requirit nisi duram elisionem facias.

Quam in patria honestè paupera.

Paupera, cum in multis Terentij libris inueniatur, & à Plauto usurpatum sit, non est reiiciendum. Probus tamen, & Seruius, & Priscianus, hoc loco foeminum in er dixisse Terentium scribunt, ut obseruauit Georg. Fabricius.

Nos ne sic ut quimus aiunt.

Particulam, sic, non esse omittendam Riuius, Geor. Fabricius & Glareanus monuerunt. Additur etiam apud Priscianum lib. 18. in optimo exemplari, quod Corbeia fuit.

Haud auspicato huc me appuli.

Attuli, quod Georg. Fabricius apud Priscianum lib. 15. in duobus manuscriptis offendit, ego in septem inueni. Quare non est dubium, quin Prisciani temporibus ita in Terentij libris fuerit, & nostri inde sint emendandi. Plautus Amphitruone, Ego sum Iouis dicto audiens: eius iussu nunc huc me affero.

O optime hospes.

Antea cum hic locus ita legeretur, Optume hospes pol Crito antiquum obtines: Erasmus, qui uersum non constare animaduertit, ex, optume, fecit opportunè. Goueanus addidit morè. Muretus, unica literula

ANNOTATIONES

adiecta (quæ quam facile à librarijs omitti potuerit, nemo non uidet) locum pulcherrime emendauit.

Actus 5. Scena 1.

pag. 54.

Imo enim quâ maxime abs te oro atq; postulo.

Goueanus mutato ordine scripsit, abs te postulo atque oro: quod Georgius Fabricius è manuscriptis probat.

Remittas iam me onerare iniurijs.

Remittes, pro remittas, perperam in antiquis. Remittas autem, pro mittas dictum est. Horat. lib. 2. Car. Oda. II. Quid bellicosus Cantaber & Scythes Hirpinae Quinti cogitet, Adria Diuisus obiecto, remittas Quærere. Georg. Fabric. Sce. 2. pag. 56.

Meo præsidio, atq; hospitis. S. quid ilud mali?

Apud Priscianum lib. 17. legitur, Meo studio, atq; hospitis, etiam in manuscriptis. sed Trochaicus repugnat, qui in nostris libris, in quibus, ilud scribitur, bene habet. Nam auctore Sex. Pompeio, antiqui in hoc pronomine literam non geminabant.

O noster Chreme. Chremes est apud Priscianum lib. 12. Id enim uero hic nunc abest.

Georg. Fabricius legit, hinc nunc abest, ex emendatioribus. Plautus Stichus, Id abest, aliud nihil abest.

Mihi ne? S. tibi ego.

Tibi ergo, legendum. nam & Priscianus lib. 16. notat, ergo, hic expletiuum esse. & lib. 18. ita scribit.

Attici δ' ἔν, πρᾶ τληρωματικὸν accipiunt. Plato ἑμαίω, σφοδρὰ γὰρ ἔν μέμνημαι.

Nostris

IN ANDRIAM.

Nostris quoque frequenter, ergo repletiui loco accipiunt. Terentius in Andria, Mihine? tibi ergo. Sic enim locus ille restituendus est nostro Corbeiensi. In dime-
tiendo uersu ultima in, tibi, non eliditur.

Non tu dixti esse inter eos. pag. 57.

Dixti, non, dixtin' quod in alijs est, uersus flagitat.

Nescio quis senex modo venit.

Rinius ex libro antiquo, et Nonio legit, qui senex. idque Georg. Fabricius probat, quod simile sit illi Plautino ex Vidularia, Nescio qui seruus est myrteta pro-
siluit modo.

Sublitem hunc intro.

Georg. Fabricius scripsit, Sublitem intro hoc rase. ut sit uel generis mutatio, Comicis familiaris: uel, hoc, aduerbium, ut, Hoc tunc ignipotens caelo descen-
dit ab alto.

Age nunc: iam ego pol hodie.

Potest etiam distingui post, Age: ut nunc iam con-
iunctim hic efferatur, sicut alijs locis permultis.

See. 3. Ingentem confidentiam. pag. 58.

Sic etiam Goueanus, intellecta particula, o, quam alij
addunt.

Num eius color pudoris signum.

Hoc modo scripsit etiam Lolgius, itaque uersus po-
stulat, nisi cum Glareano, Vide num eius, in anapa-
stum cogas. Sed multa passim ab Interpretibus incul-
cata leguntur. Tamen hanc habere. pag. 59.

Manuscripta, habere cupiat. et non paulo grauius
est

ANNOTATIONES

est cupiditatis uerbum, quàm studij. Geor. Fabric.
Sed quid ago?

Scrispsit ita quoq; Lolgius. sed Interpres, qui nota-
uit hic eclipsin esse per aposiopessin, legit, Sed quid
ego? Cur meam senectam.

Senectam, non senectutem, uersus omnino flagitat:
quod etiam Goueanus animaduertit. Glareanus, qui
hoc non uidit, huius, monosyllabum facit.

Attamen dicat sine.

Manuscripta, at tandem dicat sine. Tandem pro ta-
men apud Comicos ponitur frequentissime. Georg.
Fabricius.

Hanc amittere.

Hoc etiam Goueano acceptum ferendum. In alijs,
in quibus legitur, hanc uis amittere? syllaba in uersu
redundat, quod Erasmus quoq; obseruauit.

Pro peccato magno paulum.

Paulum, non paululum, uersus trochaicus requirit.

Scena 4. Aecere is est. pag. 60.

In alijs, in quibus est, & certe is est, uersus, qui de-
bet esse trochaicus catalecticus, uitiose legitur: quem
ut emendaret Erasmus, is, detraxit. Goueanus, acere,
scripsit, quod est aduerbium iurandi, ac si diceret,
per ædem Cereris, ut, ecastor, per ædem Castoris, au-
ctore Sex. Pompeio. Utitur eodem Phor. act. 2. sce. 1.
& Plautus saepe.

Saluos sis Chreme.

Riuus ex Interprete scripsit, Saluos sis Crito.

Mene queris? pag. 61.

Qui

IN ANDRIAM.

Qui men' scribunt, uersum corrumpunt. Quare
Glareanus putauit in fine mutandum esse ordinem,
ut legeretur, ciuem hinc.

Cr. Sanu' un' es.

Sanun' es, legendum, pro, sanus ne es.

Sycophanta. Menander γεργῶν,
καὶ συκοφάντης ἐν δὲ σ' ὁ ῥ' τριβῶνιορ
ἔχω καλεῖται, καὶ ἀδικούμι. Ὁ τύχη
Cui uestis squalida, sycophanta dicitur
Statim, quamuis patiatur ipse iniuriam.

Itane uero obturbat. pag. 62.

Quod Interpretes monent subdistingui posse, id
Goueano minime placet, qui uero obturbare expo-
nit, ueritati obstrepere.

Ramnifium se aiebat esse.

Ramnifium, lege. Græci dicunt, ῥαμνούσι. Ὁ δὲ
δὲ δῆμορ cum aliquem ex Atticæ pago Rhamnunte
significant. Si quis autem à Marathone stadia sexa-
ginta Oropū uersus per litus progrediatur, ei Rhama-
nus occurrit: ubi Ὁ hominum sunt ædes, Ὁ Nemesis
deæ fanum, auctore Pausania.

Vtinam id fiet.

Erasmus legit, id sit, Ὁ putat esse scazontem ca-
talecticum, cum sit octonarius acatalectus. Glareanus
notat, in uetustis libris esse, sit id.

Quid tu? Quid ais?

Hoc non tantum propter elegantiam, uerum etiam
propter uersum placet. Nam si, quid tu ais? legas, ut
est

ANNOTATIONES

est in alijs, uersus iacebit.

pag. 63.

Næ istam multimodis tuam inueniri.

Lectio Bembi non sine causa à doctissimis quibusq; recepta est. Veteres enim multimodis pro multis modis dicebāt. Cicero in Oratore, Sed quid ego uocales sine uocalibus sæpe breuitatis causa contrahebant, ut ita dicerent, multimodis, uasargeteis, passicrinibus, tectifragis. & lib. 3. de Oratore citatur ueteris poetæ uersus, Multimodis sum circumuentus, morbo, exilio atq; inopia. Lucretius etiã sæpe hac uoce utitur.

Dignus es cum tua religione odio.

Ita citatum legitur quoq; apud Nonium. Sed, odium, quod est in libro Palatino, quodq; Interpres agnoscit, nõ displicet. ut odium per metonymiam pro odioso & inuiso usurpetur. Nam & Plautus Rudente, senem deorum odium atq; hominum uocat. & Truculento, Haha, hercle quieuit, quia introiuit, odium.

Cum ego polsim in hac re medicari mihi.

Ruius notat, in quibusdam legi, egomet, idq; magis probat: sed Geor Fabricius scribit in Palatino etiam esse, ego: quod in uersum quadrat, etiamsi litera m in cum, exteratur.

Quod quæris Pasibula.

Verbum, est, intelligitur, non exprimitur in uersu.

Scilicet. Ch. Dos, Pamphile, est decem ta.

In alijs est, id scilicet: cum Mureto facit Interpres & Lolgius. Quod sequitur, Dos, Pamphile, est, à multis male collocatur, ut notauit etiam Glareanus. Hoc

amplius

IN ANDRIAM.

amplius Interpres non legit, Pamphile; sed aut Pamphili, quod est in libro antiquo, aut Pamphilo, ut Goueanus scripsit. Haud ita iussi. pag. 64.

Nescio quem Donatum Glareanus habuerit, cuius testimonio affirmat hic legendum esse, At ita iussi. Ex impressis quidem certe commentarijs quilibet uidere potest, Interpretes sine distinctione legisse, Haud ita iussi. Nam cum Pamphilus dixisset, non recte uinctus est, negans eum iuste uinctum esse, pater cum filio iocans, illud, non recte, refert ad uinciendi diligentiam, atq; ait, se non ita iussisse, scilicet, ut non recte, hoc est, non diligenter uinciretur, cū quadrupedem constringi iussisset, ut illi scribunt. Scen. 5.

Non hoc putare uerum. pag. 65.

Versus hic & in Goueani libro ita scriptus est iambicus octonarius acatalectus. In alijs, in quibus legitur, Non putare hoc uerum, est trochaicus catalecticus. In sequentibus etiam uersibus non eodem ordine semper uerba in omnibus libris collocantur.

Quid illuc gaudi est?

Ex sequentis scenæ initio perspicitur satis hæc non posse Dauo tribui. Scen. 6. pag. 66.

Ego ut quod sum nactus mali.

In alijs legitur, ut, quod sim nactus mali. Nancisci malū hic dicitur, ut apud Græcos τυγχάνειν τιμωρίας de eo qui poenas dat. Deinde in libris antiquis legitur Quam ego illud, quod tibi euenit. Sed Geor. Fab. pro nomē, illud, temere adiectū putat, cū à Palatino absit.

Nec